

วรรณกรรมทำนายในกัมพูชา⁹

Damnāy Literature in Cambodia

ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม¹⁰

Dr.Chanchai Khongphianthum

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษา “วรรณกรรมทำนาย” ที่แพร่หลายอยู่ในประเทศกัมพูชาในช่วงที่ประเทศเกิดความระส่ำระสาย ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหงอย่างหนักจากชนชั้นปกครอง ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมทำนายมีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้เกิดกบฏผู้มีบุญขึ้นในกัมพูชา เช่น กบฏอาจารย์สวา กบฏโปกัมโบ เป็นต้น เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ 1) วรรณกรรมดังกล่าวถูกทำให้กลายเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ด้วยการอ้างว่าเป็นคำพยากรณ์ของพระพุทธเจ้า พระอินทร์ และพระฤๅษี 2) เนื้อหาของคัมภีร์ที่กล่าวถึงความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติ และความเสื่อมทรามของศีลธรรม อันนำไปสู่กลียุคที่ผู้คนลุกขึ้นมาชนฆ่ากัน สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ที่ประชาชนเต็มไปด้วยความอัดอั้นคับข้องใจจากการถูกกดขี่ข่มเหง และ 3) เนื้อหาของคัมภีร์ที่กล่าวถึง “ผู้มีบุญ” หรือ “พระบาทธรรมิก” ผู้เป็นความหวังของคนในสังคม ผู้ที่จะมาเป็นผู้นำคนใหม่และเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น วรรณกรรมทำนายจึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่กบฏผู้มีบุญใช้ เพื่อปลุกกระดมพลังมวลชนขึ้นต่อสู้กับชนชั้นปกครอง วรรณกรรมทำนายเหล่านี้ประกอบสร้างขึ้นมาจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ เรื่องกลียุค เรื่องพระยาจักรพรรดิราช และเรื่องโลกยุคพระศรีอารีย

⁹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง คติความเชื่อเรื่อง “พระศรีอารีย” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศกัมพูชา นับตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 จนถึงปัจจุบัน : การศึกษาจากหลักฐานประเภทจารึกและคัมภีร์ใบลาน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสภาวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2555

¹⁰ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (สาขารัฐศาสตร์) ประจำสาขาภาษาและวรรณคดีตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ที่ปรากฏอยู่ในจกักวัดติสุตร และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ก็พหุขานนกรวมกัน .

คำสำคัญ: วรณกรรณทำนาย พระบาทรรณมิก กบฏผู้มีบุญ พระศรีอารีย เมตไตย

Abstract

The study aims at exploring Cambodian prophetic literature which has been widespread during turmoils in Cambodia that caused Cambodians to suffer years of suppression from the ruling class According to the study, it is found that the literature has played a pivotal role in *qanak mān puny* (millennial rebels) such as the rebellion of *Ācār Svā* and *Pou Gombo* rebellion due to 1) the literature is turned into sacred texts and is claimed as prophecies of the Buddha, Indra and hermits 2) the content of the literature, which is mainly about natural disasters and moral decline leading to the killing of the people, is relevant to the society at that time and 3) the content is involved with a virtuous one who will become the new leader and will change the society to the betterone. From the reasons above, the propertic litterrat ure has then become a tool used to mobilize Cambodian people to fight against their ruling class. The literature of prophecy is premised on various Buddhism beliefs: Doomsday, *Dhammikarājā* and *Maitreya* in *Cakkavattisūtra* as well as the combination of the history of Buddhism and Cambodia.

Key words: Damnāy Prophetic Literature, Dhammikarājā, qanak mān puny millennial rebels, Maitreya

1. อารัมภกถา

วรรณกรรม “ท่านาย” (Dammāy) นั้น เป็นชื่อที่นักวิชาการชาวตะวันตกอย่าง Hansen (2008 : 58) ใช้เรียกงานที่มีเนื้อหากล่าวถึงกสิยศ สภาพลังคมที่ไร้ระเบียบ ธรรมชาติที่วิปริต แปรปรวน และการปรากฏกายขึ้นของ “ผู้มีบุญ” หรือ “พระบาทธรรมิก” ผู้ที่จะมาช่วย บำบัดทุกข์ บำรุงสุขและสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติขึ้น วรรณกรรมในกลุ่มนี้ เช่น คัมภีร์ พระพุทธท่านาย (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) คัมภีร์เกี่ยวกับพระบาทธรรมิก (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) คัมภีร์อินทท่านาย (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) คัมภีร์ปุณฺณ (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) คัมภีร์พารศุกร (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) และคัมภีร์มกุฏแก้ว (สวภูฏฐธมฺมคัมภีร) เป็นต้น

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของวรรณกรรมท่านาย คือ การอ้างว่าเป็นคำพยากรณ์ ของพระพุทธเจ้า (เรียกคำภีร์ที่อ้างถึงพระพุทธเจ้าว่า คัมภีร์พุทธท่านาย) คำพยากรณ์ ของพระอินทร์ (เรียกคัมภีร์ที่อ้างถึงพระอินทร์ว่า คัมภีร์อินทท่านาย) หรือคำพยากรณ์ ของพระฤๅษี (เรียกคัมภีร์ที่อ้างถึงพระฤๅษีว่า คัมภีร์ฤๅษีท่านาย) การอ้างเช่นนี้ทำให้วรรณกรรม ท่านายเกิดความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

วรรณกรรมท่านายมีทั้งที่เขียนขึ้นเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่แต่งเป็นร้อยแก้ว เช่น คัมภีร์พุทธท่านาย เป็นต้น ส่วนที่แต่งเป็นร้อยกรอง เช่น คัมภีร์มกุฏแก้ว แต่งโดยใช้ฉันทลักษณ์ บทกาคติ (ตรงกับกาพย์สุรางคนางของไทย) คัมภีร์พารศุกร และคัมภีร์พารเสาร์ แต่งโดยใช้ ฉันทลักษณ์บทพากย์เจ็ด (ตรงกับกลอนเจ็ดของไทย) นอกจากนี้ยังพบร้อยกรองที่ไม่สามารถ ระบุชื่อฉันทลักษณ์ได้ เนื่องจากไม่ปรากฏในตำราประพันธ์ศาสตร์ของเขมร เช่น คัมภีร์ปุณฺณ เป็นต้น

วรรณกรรมท่านายนั้นไม่ระบุนามผู้แต่งและเวลาแต่ง ยกเว้นคัมภีร์พารศุกรและ คัมภีร์พารเสาร์ที่มีการระบุศักราชที่แต่งไว้ในตอนต้นเรื่อง คัมภีร์พารศุกรแต่งขึ้นเมื่อวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ ปีฉลู ตรีศก ส่วนคัมภีร์พารเสาร์แต่งเมื่อวันเสาร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบสอง ปีชาล เอกศก สันนิษฐานว่าคัมภีร์พารเสาร์นี้น่าที่จะได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากคัมภีร์ พารศุกร เนื่องจากมีเนื้อความตรงกันอยู่หลายแห่ง

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมทำนาย ที่มาของเนื้อหาที่นำมาใช้ ประกอบสร้างวรรณกรรมทำนายนั้น รวมทั้งหน้าที่ของวรรณกรรมทำนายในฐานะที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกบฏผู้มีบุญ (อุทธะฉนฺธุญญ) ขึ้นในกัมพูชา

2. เนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมทำนาย

เนื้อหาของวรรณกรรมทำนายจะประกอบไปด้วยอนุภาคสำคัญ 4 ส่วนดังนี้ 1) การอ้างถึงพระพุทธเจ้า พระอินทร์ หรือพระฤๅษีในฐานะผู้พยากรณ์ 2) ความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติ และความสับสนวุ่นวายไร้ระเบียบในสังคม 3) การบังเกิดขึ้นของผู้มีบุญ หรือพระบาทธรรมิก หรือพระศรีอารีย์ ซึ่งพระองค์ทรงเป็นพระราชผู้ทรงธรรม มาช่วยขจัดทุกข์และนำสันติสุขกลับคืนมา และ 4) การชักจูงให้ประชาชนปฏิบัติตามข้อวัตรต่างๆ เพื่อให้ได้พบกับพระบาทธรรมิก หรือพระศรีอารีย์ พระโพธิสัตว์ผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายในภววัฏฏ์กับนี้ ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การอ้างถึงพระพุทธเจ้า พระอินทร์ หรือพระฤๅษี เป็นผู้พยากรณ์

วรรณกรรมทำนายที่อ้างถึงพระพุทธเจ้า ได้แก่ คัมภีร์พุทธทำนาย และคัมภีร์มกุฏแก้ว ในส่วนของคัมภีร์พุทธทำนายนั้นมียุ่ด้วยกัน 2 ฉบับ คือ 1) คัมภีร์พุทธทำนาย ฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกำเนิดของประเทศกัมพูชา กล่าวถึง พระพุทธเจ้าทรงทอดพระเนตรเห็นตะกวด และทรงประทานอาหารให้แก่ตะกวดนั้น ทรงตรัสกับพระอานนท์เถระว่า ต่อไปภายภาคหน้าบริเวณนี้จะกลายเป็นมหานครนามว่า “โคกโธลก” (อีกชื่อหนึ่งของประเทศกัมพูชา) มหานครแห่งนี้จะบริบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สมบัติ มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับพวกสอพโล ไม่รักษาสัตย์ 2) คัมภีร์พุทธทำนาย ฉบับที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพานไว้แก่พระอานนท์ ซึ่งเหตุการณ์ส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวข้องกับประเทศกัมพูชา ซึ่งคัมภีร์พุทธทำนายที่นำมาศึกษาในบทความนี้ คือคัมภีร์พุทธทำนายในข้อที่ 2

ส่วนคัมภีร์มกฺกฏกัณณั้น เนื้อความกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงตรัสพยากรณ์พระสุบินนิมิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล เนื้อความนั้นแตกต่างจากพระสุบินนิมิตทั้ง 16 ประการที่ปรากฏในมหาสุบินชาดกอย่างสิ้นเชิง เหตุที่คัมภีร์นี้ชื่อมกฺกฏกัณ เพราะเปรียบเทียบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นเสมือนมกฺกฏกัณ คือศิราภรณ์ที่มีค่าสูงที่สุดที่ประดับอยู่เหนือศีรษะของชาวโลก

วรรณกรรมทำนายที่อ้างถึงพระอินทร์ได้แก่ *คัมภีร์อินททำนาย* และ*ปริศนาพระอินทร์* ลักษณะเด่นของคัมภีร์ทั้ง 2 เล่มนี้ คือ การกล่าวเป็นปริศนาให้ผู้อ่านได้ขบคิดพิจารณาสารสำคัญที่ซ่อนอยู่นั้น ใน*คัมภีร์อินททำนาย* กล่าวไว้ในตอนต้นว่า พระอินทร์ทรงพยากรณ์ไว้เมื่อปี พ.ศ. 1300 เพื่อมอบไว้ให้แก่มหาชนทั้งหลาย ส่วนเรื่อง*ปริศนาพระอินทร์*นั้น มีแต่ชื่อเรื่องเท่านั้นที่กล่าวถึงพระอินทร์ ส่วนในเนื้อความไม่ได้กล่าวถึงพระอินทร์แต่อย่างใด แต่การใส่ชื่อเรื่องว่า ปริศนาพระอินทร์ ก็เพื่อแสดงว่าพระอินทร์เป็นเทพผู้พยากรณ์ ทำให้คัมภีร์ดังกล่าวศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ

วรรณกรรมทำนายที่อ้างถึงพระฤๅษีมียู่เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คือ คัมภีร์ฤๅษีทำนาย ซึ่งผู้แต่งระบุไว้ในตอนต้นเรื่องว่า เป็นคำทำนายของพระฤๅษี

จะเห็นได้ว่าการอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 3 นี้มีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสังคมเขมร กล่าวคือ การอ้างถึงพระพุทธเจ้านั้น เพราะพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ ศาสนาประจำชาติของกัมพูชา และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและระบบความคิดของคนเขมร ขณะที่พระอินทร์นั้นเป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่มีหน้าที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองพระพุทธศาสนาและประเทศเขมรให้ดำรงอยู่ด้วยความสุขสวัสดิ์ ส่วนพระฤๅษีนั้นเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่คนเขมรให้ความเคารพนับถือมาเนิ่นนานแล้ว เห็นได้จากประติกรรมภาพสลักตกแต่งปราสาทหินในสมัยเมืองพระนคร ที่มีรูปฤๅษีโยคีด้วย เพราะมหาฤๅษีถือเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ มหาเทพแห่งการทำลายล้าง (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551 : 182) ปัจจุบันมีการเคารพนับถือฤๅษีในฐานะของเนียตา (ดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่รักษาชุมชน หรือบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข) เช่น เนียตาฤๅษี ที่วัดคำเรยขอ (วัดช้างเผือก) จังหวัดพระตะบอง เป็นต้น

2.2 ความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติ และความสับสนวุ่นวายไร้ระเบียบในสังคม

วรรณกรรมทำนายของเชมร มักพูดถึงสภาพธรรมชาติที่วิปริตแปรปรวน ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล คนเชมรให้ความสำคัญกับดินฟ้าอากาศมาก เนื่องจากสังคมเชมรเป็นสังคมเกษตรกรรม นอกจากนี้พฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ ที่ผิดไปจากปกติ เป็นเสมือนสัญญาณที่บ่งบอกว่า อาพเพเหตุร้ายกำลังจะบังเกิดขึ้น เช่น

กบไม่เกรงกลัวงูเห่า
กัทลีพร้อมชนกับกาส

กาเฝ้าหมายชนกับกฤษ
มัจฉาอยากต่อกรกับบรรพต

(คัมภีร์พารศุกร)

การที่กบซึ่งเป็นเหยื่ออันโอชะของอีกา กลับไม่เกรงกลัวอีกา การที่อีกาซึ่งเป็นนกตัวเล็กๆ เมื่อเทียบกับช้างซึ่งเป็นสัตว์บกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก กลับหาญสู้กับช้าง การที่ต้นกล้วยซึ่งโดยปกติมักถูกควายชนเพื่อประลองกำลังเขา กลับหาญสู้ไม่กลัวควาย หรือการที่ปลาซึ่งเป็นสัตว์น้ำคิดจะไปสู้กับภูเขาซึ่งอยู่บนบกและสูงเยี่ยงเทียมน้ำ ย่อมเป็นสัญญาณของอาพเพเหตุร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า

นอกจากธรรมชาติจะวิปริตแปรปรวนแล้ว มนุษย์ยังประพฤติดีไปจากจารีตประเพณี ศีลธรรมจรรยาที่เคยยึดถือปฏิบัติมา ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายสับสน เนื่องจากผีร้ายเข้ามาสิงใจคน เช่น

ตามพระศาสนา

อย่าให้คิดงน

เพียรคิดให้ยล

ตามโดยทำนาย

ว่าขุนเอกศก

รอดผู้มีพราย

เหาะเหินเข้าสิงใจมนุษย์

ร้อนฝนแปรปรวน

ขุนนางขาดยศ

จิตเปลี่ยนเป็นโจร

บันดาลโลกะ โทสะ โมหะ

พระสงฆ์สวมกางเกง

โปกหัวหาปลา

(คัมภีร์อินททำนาย)

เหตุที่ผีเข้ามาสิงใจคนนี้ทำให้ระบบจารีตประเพณี ศีลธรรมจรรยาที่ผู้คนในสังคมถือปฏิบัติเกิดความวิปริตผิดเพี้ยนไป ผู้มีอำนาจในการปกครองแผ่นดินกลับไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทำให้สังคมระส่ำระสาย เมื่อขุนนางซึ่งควรปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณของพระมหากษัตริย์กลับทำตัวเป็นโจรร้าย ย่อมเป็นเหตุทำให้ประชาชนเดือดร้อน ขาดที่พึ่งทางกาย ส่วนพระสงฆ์ที่ควรนุ่งห่มให้ถูกต้องตามหลักพระวินัย ประกอบไปด้วยผ้า 3 ผืน คือ สบง จีวร และอังสะ กลับไปสวมกางเกงอย่างฆราวาส ซ้ำยังผิดศีลข้อปาณาติบาต คือ จับปลาเหมาเลี้ยงชีพอีกด้วย ทำให้สังคมเดือดร้อน เพราะผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ประพฤติตนให้สมกับที่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ประชาชนขาดที่พึ่งทางใจ

กระทั่งศาสนาของพระตถาคตล่วงไปได้ 2085 ปี พระอินทราธิราชได้ไปเรียกพราายทั้ง 1000 มาจากป่าหิมพานต์ นำเอามาไว้ที่นครโคกโศลกนั้น พราายมันไปเข้าสิงใจทั้งกษัตริย์ทั้งเสนามาตย์ ทั้งราษฎร ทั้งเด็ก ทั้งเฒ่า ให้มันมาในโลละ โทละ โมทะ เอาผิดเป็นชอบ เอาชอบเป็นผิด กลับตาลปัตรจนหมดสิ้น ศิษย์ไม่เกรงครู ลูกไม่เกรงพ่อแม่ ภรรยาไม่เกรงสามี ราษฎรไม่เกรงเสนามาตย์ เสนามาตย์ไม่เกรงกษัตริย์ กษัตริย์ไปเป็นไพร่ ไพร่กลายเป็นกษัตริย์ กลับตาลปัตร เสียสิ้นทั้งพระนครหน้าผู้อาวุโสเอย

(คัมภีร์พุทธทำนาย)

ในคัมภีร์พุทธทำนายก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เหตุที่ผีเข้าสิงใจคน ทำให้ศีลธรรมคือธรรมะของการอยู่ร่วมกันในสังคมถูกทำลาย ผู้น้อยไม่เคารพยำเกรงผู้ใหญ่ หรือการไม่รู้จักหน้าที่ของตน เช่น กษัตริย์ไม่รู้จักหน้าที่ของกษัตริย์ กระทำตนเยี่ยงไพร่ เหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นความเสื่อมทรามของสังคม และความสับสนวุ่นวายที่กำลังจะตามมา

...แต่ถ้าชนใดเป็นผู้ที่มีกมลสันดานทุจริต ในจิตเต็มไปด้วยความทุจริตชั่วร้าย ยโส ร้ายกาจ ไม่รู้จักชอบ เอาชั่วเป็นดี เอาขวายเป็นคำ เอาเขลาเป็นปราชญ์ อวดอ้างอำนาจ ไม่เคารพกฎหมาย พราายแปดเคียวจะเข้าสิงใจคนเหล่านั้นได้โดยง่าย จะคล้อยใจคนเหล่านั้นให้โหดร้ายเพิ่มยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นแล้วประชากรราษฎรไม่เป็นสุขหรรโถก จะเกิดมีโจรกรรม ลักปล้น ฟันแทง ฆ่ากัน ไม่มีหยุดเลย ลูกไม่เคารพยำเกรงพ่อแม่ ศิษย์ไม่เคารพยำเกรงครูอาจารย์

พระสงฆ์ไม่เคารพพระวินัย ข้าราชการไม่เคารพกฎหมายเทียรบาล ราษฎรไม่เคารพขุนนาง ขุนนางไม่เคารพกษัตริย์ จะเกิดทุกภิกขภัยและความลำบากยากแค้นอย่างหนัก จนกระทั่ง บันดาลให้พ่อแม่ขายลูกตัวเอง ลูกจะลักปล้นพ่อแม่ สาวๆ จะพากันออกเดินหาชายชู้ ทั้งในตรอกซอกซอยและที่โล่งแจ้ง ละทิ้งไม่ใส่ใจกิจการงานของแม่บ้าน เกิดมีความอิจฉา ริษยากัน ตบตีกันไม่มีหยุดหย่อนเลย

(คัมภีร์สะพานโจรยจวงวา)

ในคัมภีร์สะพานโจรยจวงกล่าวต่างออกไป คือ การที่คนไม่ปฏิบัติตามหลักเนติธรรม และสธรรมจะทำให้ผีพรายเข้าสิงใจคนได้โดยง่าย และเมื่อผีเข้าสิงใจคนแล้วก็จะเกิดการฉกชิง วังราวและปล้นฆ่า (ข้อความตอนนี้ตรงกับที่ปรากฏในจ๊กกั้วติสูตรที่กล่าวว่า เมื่อพระราชา ไม่ทรงธรรม ไม่บำเพ็ญทาน บ้านเมืองก็จะระส่ำระสาย และวิบัติแรกที่จะบังเกิดขึ้น คือ การฉกชิง วังราว ปล้นจี้ ตามด้วยการฆ่าฟันประหัตประหารกัน) ในท้ายที่สุด ศิลที่เป็นการควบคุมทาง กาย คือ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ และห้ามประพฤติดิฉันในกามก็ถูกทำลายลง สังคมก็มีแต่ ความสับสนวุ่นวาย

เนื้อหาในส่วนนี้มีความยาวมากที่สุดเมื่อเทียบกับเนื้อหาในส่วนอื่นๆ เพราะเป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า กลียุคได้มาถึงแล้ว ถึงแม้ว่าสภาพความวิปริตทางธรรมชาติบางอย่าง อาจจะไม่ได้อยู่จริงหรือเป็นไปได้ เช่น กบไม่เกรงกลัวงูเห่า อีกลาไม่เกรงกลัวช้างสาร เป็นต้น หากแต่เมื่อมองในแง่ของวรรณศิลป์แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ที่ส่งผลทางด้านอารมณ์ความรู้สึกให้แก่ผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง แสดงถึงสภาพแห่งความสับสนวุ่นวาย ไร้ระบบระเบียบในสังคม

2.3 การบังเกิดขึ้นของผู้มีบุญ พระบาทธรรมิก หรือพระศรีอารีย์

ประเทศกัมพูชาประสบภัยสงคราม ถูกย่ำยีจากต่างชาติอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ชาวเขมร มีความหวังว่า สักวันหนึ่งจะมีผู้มีบุญมาช่วยปลดปล่อยประเทศเขมรให้รอดพ้นจากภัยคุกคาม ดังกล่าว แล้วนำพาประเทศไปสู่ยุครุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความเชื่อดังกล่าวปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบลานที่ชื่อ “พุทธทำนาย” และคัมภีร์นั้นได้เรียกผู้มีบุญนั้นว่า “พระบาทธรรมิก”

(เงอ ๒๗:๓๑, ๑๙๙๕ : ๓๙) ซึ่งคัมภีร์ดังกล่าวแพร่หลายในช่วงที่เขมรตกอยู่ภายใต้การคุกคามของต่างชาติ นั่นคือ เวียดนาม ไทย และฝรั่งเศส

ผู้มีบุญ พระบาทธรรมิก และพระศรีอารียเมตไตรยนั้น เป็นบุคคลในอุดมคติเป็นความหวังของคนในสังคมเขมร ซึ่งคนเขมรเชื่อว่าบุคคลทั้ง 3 ที่ว่านั้น คือบุคคลคนเดียวกัน ทั้งๆ ที่ในจักรกัสดิสตูลเกล้าฯไว้ชัดเจนว่า พระศรีอารียเมตไตรยกับพระยาจักรพรรดิราช นั้นเป็นบุคคลคนละคนกัน ตัวอย่างเช่น

...จินนั้นจึงถามไปว่า ท่านสมณะ ท่านนั้นแลคือพระบาทธรรมิก พระภิกษุจึงเฉลยกลับไปว่า อาตมาเจริญเมตตาภาวนาเพื่อปรารถนาจะได้พบพระบาทธรรมิกด้วยเช่นกัน เหตุใดจึงมาถือเอาอาตมานี้เล่า จินนั้นจึงออกไปได้สัปดาห์ เปิดคัมภีร์ดู แล้วก็กลับคืนมาพูดว่า **ท่านเอ๋ย ท่านนี้แหละคือพระบาทธรรมิก เป็นพระศรีอารียเมตไตรยพระโพธิสัตว์นั้น** จินนั้นจึงว่า ถ้าท่านไม่เชื่อข้าพเจ้า สมณะจงลุกขึ้นจากก้อนหินทางด้านทิศใต้มาประทับยังก้อนหินทางด้านทิศเหนือเถิด พระภิกษุนั้นจึงลุกขึ้นจากก้อนหินทางทิศใต้มาประทับอยู่ทางทิศเหนือแทนด้านล่างนั้นล้วนแต่อาภรณ์โกสยพัสดุ (ผ้าที่ทอด้วยไหม-ผู้เขียน) มหามงกุฏ สุพรรณบาทครบทุกประการ ภิกษุจึงว่า ไฉนจึงไม่เห็นพระอินทร์ พระพรหม อาตมาจึงจะเชื่อ พระอินทร์ พระพรหมจึงตอบว่า ข้าพระพุทธเจ้าอยู่ที่นี้แล้ว แล้วพระพรหมจึงขึ้นบังในทันใด พระภิกษุจึงกล่าวว่า ไฉนจึงไม่เห็นช้างปัจจัยนาเคนทร์ชราพิสุทธิ์ งามเขียวเป็นเงาาม จินจึงกล่าวว่า สมณะท่านจงลุกจากหินทางด้านทิศเหนือกลับคืนมายังด้านทิศใต้เถิด จินจึงเห็นช้างนั้นในทันใด พระภิกษุจึงกล่าวว่า ไฉนจึงไม่เห็นท้าวจตุโลกบาล มาเป็นจตุรงคบาท (ทหารผู้รักษาเท้าของช้างศึกของกษัตริย์ 4 นาย) ท้าวจตุโลกบาลจึงตอบว่า ข้าพระพุทธเจ้าอยู่ที่นี้แล้ว พระภิกษุจึงกล่าวว่า ไฉนจึงไม่เห็นพระบรมสารีริกธาตุพระผู้มีบุญทั้งไตรภพมาสถิตอยู่บนฝ่ามือ จินจึงอธิษฐานแล้ว พระบรมสารีริกธาตุจึงลอยมาจากจักรวาลมาสถิตบนฝ่ามือของ**ผู้มีบุญ**ในทันที...

(คัมภีร์พุทธทำนาย)

คัมภีร์พุทธทำนายกล่าวว่า “พระบาทธรรมิก” ก็คือ “พระศรีอาริยมตโดย” นั่นเอง ซึ่งทั้งพระบาทธรรมิกและพระศรีอาริยมตโดยนั้นต่างก็คือ “ผู้มีบุญ” และความเป็นผู้มีบุญ บารมีนี้เอง ที่ทำให้บังเกิดเครื่องทรงอันเป็นทิพย์ และช่างแก้วขึ้น ซึ่งทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นเครื่อง แสดงถึงฐานานุศักดิ์ของพระมหากษัตริย์ การที่เหล่าเทพ พรหมในแต่ละภพภูมิเสด็จมาเข้า เฝ้าประหนึ่งเข้ารับใช้ แสดงถึงอำนาจเทวราชา (Devine Right of King) ที่สมบูรณ์ ส่วนพระ บรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จลงมาสถิตอยู่บนฝ่ามือนั้น แสดงถึง ความเป็นธรรมิกราชผู้ทรงคุณธรรมสูงส่ง เป็นอัครศาสนูปถัมภกผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จากที่กล่าวมาทั้งหมด พระภิกษุนี้จึงสมควรที่จะขึ้นปกครองบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขต่อไป

ศาสนาสองพัน	สี่ร้อยห้าสิบ	ถ้วนชนทั้งหลาย
ล้วนแต่ย์ลครบ	เห็นดาราปรากฏ	เหนือมณฑลปราสาท
	นั่นเองอินทรา	
หาองค์เทวดา	องค์ไหนกล้าหาญ	ทั้งแปดทิศา
ลงจากสรวงสถาน	มาถึงวิมาน	จับปฏิสนธิ์
	เกิดกับมนุษย์ผู้	ตระกูลสูงส่ง
รู้เรื่องราวมี	ฤทธิ์เจษฏา	อ้างเป็นธรรมิก
พันลัทธิหมา	ต่อตั้งอยู่ใน	แม่น้ำจตุมุข
	ภษณะนั้นอินทรา	
เหาะจากสวรรณคา	ไปดุสิตา	อัญเชิญโพธิ์
คือองค์พระศรีอาริย์	ธ ลาคฤงคาร	มาเพียงห้าทิวา
	จุติลงมา	
เกิดในโคกโศลก	เมืองนามลงจันทร	รูปร่างดุจสตรี
ดำเนินเยื้องยาตร	ไม่มีเขินขัด	ดุจมนุษย์ทั้งผอง
	กายเล็กร่างเตี้ย	
จิตงามสุภาพ	ชื่อตรงครรลอง	เป็นบุตรเสด็จไร่
โดดเดี่ยวเอกองค์	ไร้เชื้อชู้ อนุชา	ไร้พระญาติวงศ์

(คัมภีร์มกุฏแก้ว)

คัมภีร์มงกุฎแก้วกล่าวในทำนองเดียวกันกับคัมภีร์พุทธทำนาย คือ พระบาทธรรมิก ก็คือพระศรีอาริยมตไทยโพธิสัตว์เท่านั้น เพราะเหตุทั้ง 8 ตนผู้มีฤทธิ์มากที่ลงมาจุติบนโลกมนุษย์ แม้จะอ้างตนว่าเป็นพระบาทธรรมิก หากแต่ความจริงแล้วไม่ใช่พระบาทธรรมิกแต่อย่างใด

คัมภีร์มงกุฎแก้วกล่าวไว้ชัดเจนว่า พระบาทธรรมิกจะมาเกิดยังนครโคกโศลก ซึ่งก็คือ ประเทศเขมรนั่นเอง ในช่วงปี พ.ศ. 2450

ศาสนาสองพันสี่ร้อยปลาย
ผู้มีบุญถือกำเนิดในมณฑล

ตามโดยทำนายพระศพ
เกิดโกลาหลแสนวุ่นวาย

(คัมภีร์พารศุกรณ์)

คัมภีร์พารศุกรณ์กล่าวไว้เช่นกันว่า พระบาทธรรมิกจะลงมาจุติในประเทศกัมพูชา ช่วงใกล้ถึงพุทธกาล คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2400 กว่าเกือบใกล้ถึงปี พ.ศ. 2500 (ชาวพุทธเชื่อกันว่า พระพุทธศาสนาจะมีอายุทั้งสิ้น 5,000 ปี ต่อจากนั้นจะเป็นช่วงว่างพระศาสนา จนกระทั่งพระศรีอาริยมตไทยได้ตรัสรู้และประกาศธรรม) ซึ่งถ้าพิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมืองของ กัมพูชาในขณะนั้นจะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศกัมพูชาเกิดปัญหาวุ่นวายมากมาย อันเป็นผลจากการแทรกแซงการเมืองภายในจากฝรั่งเศส ไทย และเวียดนาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า พระศรีอาริยมตไทยบรมโพธิสัตว์จะลงมาจุติ เป็นพระบาทธรรมิกราช และทำให้สภาพวิปริตแปรปรวนที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในหัวข้อ 2.3 ข้างต้นกลับคืนสู่สภาพปกติ ที่สำคัญคือพระองค์จะลงมาจุติ ณ ประเทศกัมพูชาในช่วง ปลายพุทธศตวรรษที่ 25 อย่างแน่นอน

2.4 การชักจูงให้ปฏิบัติตามข้อวัตรต่างๆ เพื่อให้ได้พบกับพระบาทธรรมิก หรือพระศรีอารีย์

เนื้อหาส่วนนี้ปรากฏไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้ใสบริสุทธิ์ เพื่อที่จะได้ไปเกิดในยุศพระศรีอารียเมตไตย ตัวอย่างเช่น

ข้ากราบบังคม	พระบาทบรม	
ยกกรประณม	บังคมภควา	พระบาทธรรมิกราชา
จอมเจ้าศิรสา	องค์พระลัมมา	ศรีอารียเมตไตย
	พระองค์มาสร้าง	
ศาสนาใหม่	โปรดสัตว์ทุกไถ่	ไม่มีวันขาด
มีแต่คนมีสัจจ	ขันติเกราะบัง	แห่ห้อมทุกกาล
	มหาชนคนไหน	ครอบครองรักษา
ตลอดทุกถิ่นที่	มีจิตสัจจ	ขันตือดกลั่น
กตัญญูทเวที	ผู้นั้นจะได้	ทันพระศาสนา
		(คัมภีร์ปุณฺณ)

ในคัมภีร์ปุณฺณกล่าวว่า ผู้มีศีลสัตย์ความจริงใจ มีขันติความอดทน มีความกตัญญู รู้คุณคนอยู่เป็นนิตย์ ย่อมจะได้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอารีย์

แหนะ ท่านทั้งหลายจงชำระจิต	ชำระกายสุจริตเกิดท่านเอ๋ย
เพราะพระศาสนาใกล้ถึงเอย	อย่าทำเมินเฉยควรเร่งเพียร
	(คัมภีร์พารศุกร)

ในคัมภีร์พารศุกรกล่าวถึงเหตุที่เราควรชำระกายวาจาใจของเราให้บริสุทธิ์ เนื่องจาก “ศาสนาใกล้มาถึงเอย” ศาสนาที่ว่่านนี้ คือ ศาสนาพระศรีอารียเมตไตย ถ้าเราหมั่นทำความดี อยู่เสมอ เราก็จะได้ไปเกิดในศาสนาของพระองค์อย่างแน่นอน

ส่วนตรงนี้นับเป็นกุศโลบายอันชาญฉลาด เพราะเมื่อทุกคนในสังคมหันมาทำความดีมากขึ้น สังคมในปัจจุบันก็จะสุขสงบ เป็นการสร้างโลกพระศรีอารียขึ้นในโลกปัจจุบัน โดยไม่ต้องรอภพหน้า ชาติหน้าแต่อย่างใด

3. ที่มาของเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมทำนายน

วรรณกรรมทำนายนั้นเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในยุคหลัง คือ ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 และน่าจะเป็นช่วงที่กัมพูชาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสแล้ว คือ ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นได้จากคัมภีร์พุทธทำนายที่มีการกล่าวถึงฝรั่งเศสว่ามีอำนาจแต่งตั้งกษัตริย์ขึ้นปกครองบ้านเมือง แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของฝรั่งเศสในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

ที่มาของเนื้อหาที่นำมาประกอบสร้างเป็นวรรณกรรมทำนายนั้น มีที่มาจากหลายแหล่งด้วยกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และ 2) มาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์เขมรที่หลอมรวมเข้าไว้ด้วยกัน

3.1 เนื้อหาที่มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

เนื้อหาของวรรณกรรมทำนายน ที่มาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มาจาก 2 แหล่งสำคัญคือจาก “จกกวัดติสฺสตร” และจาก “มหาสุบินชาดก” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 จกกวัดติสฺสตร

“จกกวัดติสฺสตร” เป็นพระสูตรที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทิฆนิกาย ปาฎิกวรรค ซึ่งถือเป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอารียเมตไตรยที่เก่าแก่ที่สุด (จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, 2544 : 15) เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระยาจักรพรรดิราชทรงพระนามว่า ทัพพเนมิ พระองค์ทรงมีรัตนะ 7 ประการคู่บุญบารมี ได้แก่ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว มณีแก้ว นางแก้ว ขุนคลังแก้ว และขุนพลแก้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “จักรแก้ว” นั้นได้ทำให้พระบรมเดชานุภาพของพระองค์แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาล ต่อมาจักรแก้วได้เคลื่อนไป พระเจ้าทัพพเนมิจึงได้เสด็จออกผนวช และเมื่อพระราชาอรสองโคตเสด็จขึ้นเสวยราชย์เป็นพระราชาของคัมภีร์ใหม่แทนพระราชาบิดา พระฤๅษีทัพพเนมิจึงได้สั่งสอนข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ให้แก่กษัตริย์พระองค์นั้นถือปฏิบัติ ไม่นานจักรแก้วก็กลับคืนมา ยังผลให้กษัตริย์นั้นเข้าถึงฐานะความเป็นพระยาจักรพรรดิราช เป็นเช่นนี้มาจนถึงพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 7

พระองค์ทรงหนีไปด้วยมัจฉริยะ ทำให้นอกจากจักรแก้วจะอันตรายหายไปแล้ว ยังส่งผลให้บ้านเมืองเกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย ประชาชนไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีเริ่มต้นก่อบาปด้วยการลักทรัพย์ นำไปสู่อกุศลกรรมอื่นๆ คือ การฆ่าฟันประหัตประหารกัน การประพฤติกาเมสุมิฉฉาจาร และบาปอกุศลกรรมต่างๆ ทำให้อายุขัยของมนุษย์ลดลงจาก 80,000 ปีตามลำดับจนเหลือเพียงแค่ 10 ปี ในยุคนั้นชายหญิงจะสมรสกันเมื่อมีอายุได้เพียงแค่ 5 ปี จนในที่สุดก็ถึงช่วงเวลาที่เราเรียกว่า “มิกสัณญ์” เมื่อมนุษย์ต่างหิยาบวรุเข้าประหัตประหารกันนานถึง 7 วัน 7 คืน

มนุษย์ผู้มีคุณธรรมจะพากันหลบหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ตามป่าเขา รอคจนกระทั่งเหตุการณ์กลับสู่สภาวะปรกติจึงกลับคืนสู่หมู่บ้าน แล้วพวกเขาทั้งหลายเหล่านั้นจะชักชวนกันรักษาศีล เป็นเหตุให้อายุขัยของมนุษย์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมนุษย์มีอายุขัยได้ 80,000 ปีเช่นเดิม

ถึงตอนนั้นนครพาราณสีจะเปลี่ยนชื่อเป็นนครเกตุมบตี มีพระยาจักรพรรดิราชทรงพระนามว่า สังขะ เป็นผู้ปกครอง ในยุคนั้นประชาชนมีแต่ความสุขกายสบายใจ เป็นโลกในอุดมคติ จนกระทั่งพระศรีอาริยมตได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า พระยาจักรพรรดิราชสังขะจึงทรงเสด็จออกผนวชพร้อมด้วยมหาชนเป็นอันมาก ณ สำนักของพระบรมศาสดา และได้บรรลุอมฤตธรรมในที่สุด (พระสูตรและอรรถกถาแปล ที่มณีกาย ปาฎิการรรค เล่มที่ 3 ภาคที่ 1, 2536 : 99 - 123)

ความเชื่อเรื่องกสิยุค พระยาจักรพรรดิราช และพระศรีอาริย์ในจักรกวัตติสูตร ได้รับการต่อยอดจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่แต่งขึ้นโดยนักปราชญ์ในยุคหลัง คือ *คัมภีร์อนาคตาทศวงศ์* (คัมภีร์นี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าในอนาคตจำนวนทั้งสิ้น 10 พระองค์ เริ่มจากพระศรีอาริยมตเป็นองค์แรก) คัมภีร์ดังกล่าวช่วยขยายความความเชื่อเรื่องอนาคตพระพุทธเจ้าและโลกยุคพระศรีอาริย์ ซึ่งคล้ายกับ The Utopia ของตะวันตกให้ชัดเจนขึ้นว่า พระศรีอาริยมตได้โพธิสัตว์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายแห่งภัทรกัปนี้ และที่สำคัญคือในยุคของพระองค์นั้นผู้คนจะมีแต่ความสุข ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่จน ผู้คนในยุคนั้นปรารถนาสิ่งใดก็ตาม สิ่งนั้นก็จะปรากฏขึ้นเองด้วยอำนาจของบุญ นอกจากนี้คนในยุคนั้นยังบรรลุธรรมได้โดยง่ายอีกด้วย เรียกได้ว่า สมบูรณ์พร้อมด้วยความสุขทั้งทางโลกและทางธรรมสำหรับมนุษย์ที่ยังลุ่มหลงในโลกียสุข และมนุษย์ที่ปรารถนาวิมุตติสุขหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

เนื้อหาที่ปรากฏในอนาคตกตทวงศ์ ยังปรากฏใน *คัมภีร์พระมาลัย* ที่กล่าวถึงการสนทนาธรรมกันระหว่างพระมาลัยเถระกับพระศรีอาริยมตฺตโย ญ พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เริ่มเรื่องที่พระศรีอาริยมตฺตโยได้ทรงตรัสถามพระมาลัยถึงความเป็นไปในโลกมนุษย์ แล้วจึงทรงพรรณนาถึงโลกในสมัยของพระองค์ที่เต็มไปด้วยความสุขสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังทรงตรัสถึงเหตุที่จะทำให้ได้มาเกิดในศาสนาของพระองค์ คือ ต้องให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา งดเว้นจากการกระทำอนัตริยกรรม 5 ประการ คือ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ยุยงให้สงฆ์แตกกัน และทำให้พระพุทธรูปเจ้าทรงห่อพระโลหิต และพึงเทศน์มหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียว

ในประเทศกัมพูชานั้น นิยมสวดพระมาลัยก่อนถึงวันเทศน์มหาชาติหนึ่งวัน ไม่นิยมสวดในงานศพเหมือนในประเทศไทย ส่วนในวันเทศน์มหาชาตินั้นก็จะมีการกล่าวถึงอานิสงส์ของการฟังเทศน์มหาชาติ เรียกว่า *กณฑ์ฉลองมหาชาติ* ซึ่งอานิสงส์สำคัญของการฟังเทศน์มหาชาตินั้นคือ ได้เกิดทันศาสนาของพระศรีอาริยมตฺตโยนั่นเอง

แม้ที่มาของแนวคิดดังกล่าวจะมีรากเหง้ามาจากจักรกัปปัตตสูตร ทว่าอิทธิพลที่ส่งผลต่อระบบคิดของคนเขมร และมีผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมทำนายนับอย่างแท้จริง น่าจะมาจาก “คัมภีร์พระมาลัย” และ “คัมภีร์ฉลองมหาชาติ” ซึ่งเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แต่งขึ้นในยุคหลัง แต่มีความสำคัญมาก เพราะผูกโยงเข้ากับประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

วรรณกรรมทำนายนทุกเรื่องจะต้องกล่าวถึงกสิญฺค และการปรากฏกายขึ้นของผู้มีบุญหรือพระศรีอาริยมตฺตโย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของเรื่อง สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การกล่าวถึงความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติต่างๆ นั้น บางข้อไปตรงกับพระสุบินนิมิต 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์ไว้ในมหาสุบินชาดก

3.1.2 มหาสุบินชาดก

เรื่องพระสุบินนิมิตทั้ง 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้นี้มีที่มาจาก “มหาสุบินชาดก” ในนิบาตชาดก ส่วนที่ตรงกัน มีดังนี้

กบไม่เกรงกลัวงูเห่า

กาเฝ้าหมายชนกับกุญชร

(คัมภีร์พารศุกรณ์)

ข้อนี้ตรงกับพระสุบินนิมิตข้อที่ 14 ว่า “นางเขียดน้อยจะไล่ตามงูเห่าแล้วกัดกินเสีย” ทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้าภรรยาจะไม่เกรงกลัวสามี เนื่องจากสามีหลงใหลในกามคุณ และปรนเปรอภรรยาด้วยทรัพย์เป็นอันมาก (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 2, 2536 : 233)

ราชหงส์บินเหินทิ้งรังนอน

ไปเสพลโมสรกับนกกระยาง

(คัมภีร์พารศุกรณ์)

ข้อนี้คล้ายกับพระสุบินนิมิตข้อที่ 15 ว่า “หงส์สีทองซึ่งเป็นพระราชบิดาติดตามอีกาเข้าไปทุกหนแห่ง” ทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้า เหล่าพระบรมวงศานุวงศ์จะไปติดตามรับใช้ขุนนางระดับสูงผู้มาจากสกุลต่ำ เนื่องจากพระราชาทรงหาตระเวนและไม่ทรงอุปถัมภ์ ทำให้พระราชวงศ์ได้รับความทุกข์ยาก (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 2, 2536 : 234)

น้ำเต้าแห่งจมน้ำในท้องนา

กระเบื้องแตกแปรมาเป็นล่องลอย

(คัมภีร์พารสภาร)

ข้อนี้ตรงกับพระสุบินนิมิตข้อที่ 12 และ 13 ที่ว่า “น้ำเต้าแห่งที่ล่อยน้ำได้กลับจมดิ่งลงไปใต้น้ำ” ส่วน “หินก้อนใหญ่ขนาดเท่าเรือนที่ควรจมน้ำ กลับลอยน้ำได้ประหนึ่งสำเภาใหญ่

ที่ไม่ได้บรรทุกสินค้า" ทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้า ถ้อยคำของผู้ทุศีลจะเป็นที่น่าเชื่อถือ ส่วนถ้อยคำของผู้ทรงศีลจะถูกปฏิเสธ และผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำจะได้รับการยกย่องนับถือ ในมหาสมุทตม และจะกระทำการจ้วงจาบผู้ที่อยู่ในตระกูลสูง (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 2, 2536 : 231 - 232)

คัมภีร์เรื่อง “มกุฏแก้ว” กล่าวอ้างถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อทูลขอให้พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์พระสุบินนิมิตทั้ง 16 ประการ หากแต่เนื้อความนั้น ต่างจากมหาสุบินชาดกอย่างสิ้นเชิง

เนื้อหาที่กล่าวถึงความวิปริตแปรปรวนของสภาพธรรมชาตินี้ในวรรณกรรมทำนายนี้น่าจะได้อิทธิพลมาจากมหาสุบินชาดกนี้ คือ มีลักษณะของคำกล่าวที่เป็นปริศนา เช่น

วานรจับลูกส่งให้พยัคฆ์

กินเล่นสบายนักเป็นภิกษา

ไม่มีสงสารลูกอนิจจา

เหตุเพราะโมหาลมวิญญาน

(คัมภีร์พารเสาร์)

หรือ

หิ้งห้อย

เกาะกิ่งพฤกษา

อวดอ้างอาตมา

ว่าภูมิแสง

ไม่ไฟไร่ปล้อง

ระฆังไร้เสียง

ช้างแรมจันทร์กระจ่าง

ช้างขึ้นมีตมิด

(คัมภีร์ปริศนาพระอินทร์)

3.2 เนื้อหาที่มาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ชาติร่วมกัน

เนื้อหาของคัมภีร์ที่มีที่มาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ชาตินั้นพบในคัมภีร์ที่มีการอ้างศักราชและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น เช่น คัมภีร์พุทธทำนาย ซึ่งข้อความทางประวัติศาสตร์ที่อ้างถึงนั้นมักไม่ตรงกับข้อมูลจริง ตัวอย่างเช่น

...ตถาคตปรินิพพานไปแล้ว 220 วัสสา เกิดมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระบาทธรรมโคกราช แห่งนครอินทปัตถ์บุรี พระองค์ได้บูชาพระบรมสารีริกธาตุของตถาคต แล้วจึงได้จัดหุติยสังคายนา ส่วนพระมหาเถระที่เป็นประธานมีพระอนุรุธเถระ เป็นต้น เถกิง รุ่งเรือง จนกระทั่งศาสนาของตถาคตได้ 240 วัสสา เกิดมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า มิลินทราชา เกิดในนครสาทลบุรี กษัตริย์พระองค์นั้นได้มาย่ำยีพระศาสนาของตถาคตให้สิ้นสูญ อันตรธานไป เสนทวบุตรจึงลงมากเกิดเป็นพระนาคเสนเถระ ได้ไปแก้ปริศนาและทำลาย มิถนาทฐิรัชยาชั่วร้าย ได้เกรงกลัวยินยอมพระนาคเสน ได้อบรมสั่งสอน ก็ได้สุขสบายต่อไป

ตราบาศาสนาพระตถาคตได้ 1000 วัสสา จึงเกิดกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเกตุมาลา ประทับอยู่ในนครโคกโกลกนั้น มนุษย์ทั้งหลายสุขสบายรุ่งเรือง...

(คัมภีร์พุทธทำนาย)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา คือ เรื่องการสังคายนา พระไตรปิฎกและเรื่องของพระยามิลินท์ และประวัติศาสตร์ชาติคือเรื่องพระเกตุมาลา วีรบุรุษ ในตำนานรวมกัน

ข้อเท็จจริงคือ การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 2 นั้น เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว 100 ปี โดยมีพระเจ้ากาฬโคกราชแห่งแคว้นวัชชีเป็นองค์อุปถัมภ์ ไม่ใช่ 220 ปีตามที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทำนายแต่ประการใด

พระยามิลินท์ หรือพระเจ้าเมณเฑียร เป็นกษัตริย์เชื้อสายกรีกที่ขยายอิทธิพลไปทั่วชมพูทวีป พระองค์ทรงเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้ในพระเวทและศาสนาต่างๆ ทรงได้วาตะชนะบรรดาครูทั้งหลาย หากทำยี่สิบศักราชพ่ายแพ้ให้แก่พระนาคเสน และทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระเจ้ามิลินท์นั้นเกิดเมื่อประมาณ พ.ศ. 500 หรือหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว 500 ปี ไม่ใช่ 240 ปีดังที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทำนายแต่ประการใด

ส่วนพระเกตุมาลานั้นเป็นวิรูปบุรุษในตำนาน นครโคกโธลกที่พระองค์ทรงปกครองนั้น คือ ประเทศเขมร ชาวเขมรเชื่อกันว่าพระองค์ทรงเป็นพระโอรสของพระอินทร์ และพระอินทร์ ได้ทรงมีเทวโองการให้พระวิฆณุกรรมลงมาสร้างปราสาทนครวัดถวายพระเกตุมาลา โดยจำลองมาจากคอกวัวบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (อัม ธรรมะบุรุษ, 1998 : 44 - 45)

4. วรรณกรรมทำนายกับการเกิดกบฏผู้มีบุญในสังคมเขมร

ในประวัติศาสตร์กัมพูชากล่าวถึงกบฏผู้มีบุญอยู่หลายครั้ง ส่วนใหญ่กบฏผู้มีบุญนี้จะเกิดขึ้นบริเวณชายแดนประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนามทางตอนใต้ที่เรียกว่า “โกสังสิน” (kUsaMgsuln) ซึ่งบริเวณดังกล่าวเคยเป็นดินแดนของเขมรมาก่อน ก่อนจะยกให้เป็นสินสอดแก่กษัตริย์เวียดนามในรัชกาลพระบาทชัยเชษฐาที่ 2 (อัม ธิงค์อัม, 1973 : 33) นำแปลกใจที่ในเวียดนามเองก็เกิดกบฏผู้มีบุญขึ้นบริเวณเดียวกันนี้เช่นกัน

กบฏผู้มีบุญเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในช่วงที่บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสาย โดยเฉพาะในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนโรดม (ค.ศ. 1861 - 1904) ที่เกิดกบฏผู้มีบุญหลายครั้ง เช่น กบฏผู้มีบุญสองโหล ที่ตั้งตนเป็น “มหาฤทธิรงค์ชาญชัย” และมโนแก้ว ที่ตั้งตนเป็น “กำแหงโยธา” ชักชวนชาวบ้านให้ลุกขึ้นจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับการ แต่ในที่สุดก็ถูกปราบปรามลงได้ (บุญอัมธิงค์อัม, 1952 : 106 - 107)

เมื่อพิจารณาบริบทของสถานการณ์บ้านเมืองในยุคนั้น เริ่มจากที่ฝรั่งเศสปรารถนาจะได้ประเทศกัมพูชาไว้ในครอบครอง จึงส่งราชทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับพระบาทนโรดม กษัตริย์กัมพูชาถึง 2 ครั้ง ในที่สุดพระองค์ทรงตัดสินใจส่งพระทัยลงพระปรมาภิไธยในสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1863 ส่งผลให้ประเทศกัมพูชากลายเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส (บุญอัมธิงค์อัม, 1952 : 116 - 118) สาเหตุที่ทรงตัดสินใจเช่นนี้ เนื่องจากมีพระประสงค์ยุติปัญหาเรื่องญวน และสยามเข้ามาแทรกแซงการเมืองภายในประเทศกัมพูชา (Milton E. Osborne, 1969 : 176) พระองค์มีทรงคาดการณ์มาก่อนว่า วิธีแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นการกระทำที่ตรงกับสำนวนเขมรที่ว่า “ลงน้ำเจจจะเข้า ขึ้นบกเจจเสีย” (จุฑาทักกรเพ็ เฟ็งเล็ชลา-อัมธิงค์อัมธิงค์อัม) เพราะแทนที่ฝรั่งเศสจะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ผ่อนคลายลง กลับสร้างความยุ่งยากพระทัยให้แก่พระบาทนโรดมไม่น้อย เพราะฝรั่งเศสได้บังคับให้พระองค์

ลงพระปรมาภิไธยในสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1884 และอีกฉบับหนึ่งในปี ค.ศ. 1897 เพื่อลดทอนพระราชอำนาจซึ่งเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยให้หมดไป ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสียดุลและเสด็จสวรรคตลงในที่สุด

ค.ศ. 1904 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับกษัตริย์เขมรพระองค์ใหม่สนิทแนบแน่นเป็นไปด้วยดี การบริหารราชการแผ่นดินในประเทศกัมพูชาของฝรั่งเศสหนักไปในทางเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหงชาวพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น การเรียกเก็บภาษีอย่างหนักจนประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเสียภาษีได้ ทำให้ต้องถูกเกณฑ์แรงงานไปช่วยก่อสร้างโครงการสาธารณะปีละ 90 วัน ทำให้ประชาชนไม่พอใจฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก (ธีระ นุชเปี่ยม, 2542 : 27)

กบฏผู้มีบุญที่เกิดขึ้นในกัมพูชาครั้งนั้น ครั้งที่สำคัญและมีคนกล่าวถึงมากที่สุดคือ “กบฏอาจารย์สวา” และ “กบฏโปกำโบ” ซึ่งตำราประวัติศาสตร์นิพนธ์ในยุคหลังกล่าววาททั้ง 2 ท่านนี้เป็นวีรบุรุษผู้รักชาติ ไม่ใช่กบฏ ซึ่งหมายถึงผู้คัดค้านแผ่นดินแต่ประการใด

งานเขียนที่ให้ภาพความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมทำนากับการเกิดกบฏผู้มีบุญชัดเจน คือ 1) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชื่อ “อาจารย์สวา ประวัติการต่อสู้ของวีรบุรุษเขมรในศตวรรษที่ 19” (อภินันท์ ประสิทธิ์สฤษดิ์วิริยะ, 2558) เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1968 และ 2) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “โปกำโบ ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของวีรบุรุษเขมรในศตวรรษที่ 19” (อภินันท์ ประสิทธิ์สฤษดิ์วิริยะ, 2558) เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 2006 ซึ่งงานเขียนทั้ง 2 เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นโดยชู จอมเร็น (สุ ธีระ) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 อาจารย์สวา

อาจารย์สวา เดิมเป็นคนรับใช้ในบ้านของออกญาวิไชยสุข ท่านเป็นคนขยันขันแข็งเอาการเอางาน เป็นผู้ที่มั่นสัสชื่อสัตย์ รักความยุติธรรม ทำให้ท่านได้รับความไว้วางใจอย่างมากจากผู้เป็นนาย ต่อมาท่านได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับบุคคลต่างถิ่นที่มาจากบริเวณที่ถูกเวียดนามเข้ามาข่มเหงคุกคาม ทำให้ท่านโกรธแค้น ต่อมาท่านได้หายตัวออกจากบ้าน โดยมุ่งหน้าไปยังเมืองเตรียง (รูลือ) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของกัมพูชาใกล้กับชายแดนเวียดนาม ท่านได้รวบรวมผู้คนในจังหวัดบาตี เปียม (ท่าเตียง) ได้สมัครพรรคพวกเป็นอันมาก

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Hansen (2007 : 56 - 57) ที่กล่าวว่า เหตุการณ์กบฏผีบุญที่เกิดขึ้นในกัมพูชาส่วนใหญ่มักเกิดบริเวณชายแดนของประเทศกัมพูชา และทางตอนใต้ของเวียดนาม เนื่องจากทางตอนใต้ของเวียดนามก็มีความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย (หมีเล่อ) ตามแบบพระพุทธศาสนานิกายมหายานแพร่หลายอยู่เช่นกัน

อาจารย์สวาแอบอ้างว่าตนเป็นพระราชบุตรของพระองค์อิม ทรงพระนามว่า พระองค์คิม เสด็จจนิวัติจากกรุงบางกอก (กรุงเทพฯ) มายังประเทศเขมรเพื่อมาช่วยกู้ชาติ ทำให้ชาวบ้านหลงเชื่อและเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก

การอ้างการสืบเชื้อสายกษัตริย์ของอาจารย์สวานั้นนับว่าน่าสนใจมาก อาจารย์สวา อ้างสิทธิธรรมว่าตนเป็นราชบุตรของพระองค์อิมทรงพระนามว่า “พระองค์คิม” (พระองค์อิมนี้ สยามได้แต่งตั้งให้เป็นพระศรีชัยเชษฐาหมหาอุปโยราช ทรงเป็นพระเชษฐาของพระหริรักษ รามาธิบดี หรือพระองค์ด้วง กษัตริย์กัมพูชาซึ่งเป็นพระราชบิดาของพระบาทนโรดม พระบาท ศรีสวัสดิ์ และพระบาทศรีวดีตากษัตริย์กัมพูชาตามลำดับ) ถ้าจะกล่าวถึงราชประเพณีในการ สืบสายสันตติวงศ์แล้ว พระองค์อิมควรจะมียุทธธรรมในราชสมบัติของพระองค์จันท์ที่ 2 ซึ่งเป็นพระราชบิดามากกว่าพระองค์ด้วงเพราะเป็นพระเชษฐา (การสืบราชสมบัตินั้นจากพ่อ ไปสู่ลูก จากพี่ไปสู่น้องตามลำดับ) หากแต่พระองค์อิมเสด็จสวรรคตที่เวียดนามไปเสียก่อน การกลับมาของพระองค์คิม จึงเป็นการมาอย่างชอบธรรม ที่จะมาช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุข ให้แก่อาณาประชาราษฎร เนื่องจากพระบาทนโรดมขาดความชอบธรรมในการเป็นพระราช ากแล้ว เพราะปล่อยให้ฝรั่งเศสเข้ามาย่ำยีกดขี่คนเขมร

อาจารย์สวามีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่ว ไม่เพียงแต่ข่าวที่ว่า ท่านคือพระบรมวงศานุวงศ์ ชั้นสูง ที่นิวัติกลับมาช่วยปลดปล่อยทุกข์ของชาวเขมรเท่านั้น หากแต่ชื่อเสียงของท่านยังเป็นที่เลื่องลือในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีฤทธิ์อำนาจวิเศษเหนือมนุษย์ เชี่ยวชาญในมนต์อาคมอีกด้วย ครั้งหนึ่งท่านได้ไปพบพระอริการปีว (พระมณีนคร) แห่งวัดโคกระเมียด (๒๕๕๕) ซึ่งท่านได้พยากรณ์ดวงชะตาของอาจารย์สวาไว้ว่า

กบคางคกว่าเอ็งเฝ้ารอร

ฟ้าลั่นเดือนบุษย์ผิดจากตำรา

สามีเก่าตายคล้ายสีลา

พระศาสนามาแล้วหนอไม่รู้เท่าเส้นเกศา

แม้มายปรรณาสามีใหม่

อยากได้สามีใหม่มาควรเลี้ยงลูกสามีเดิม

(สรุ ธรรีณ, 2006 : 41)

คำทำนายของพระอธิการปิว เป็นปริศนาล้ายกับข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธทำนาย สิ่งทีอาจารย์สวสนใจในคำทำนายนี้คือถ้อยคำที่ว่า “พระศาสนามาแล้วหนอ” ซึ่งศาสนาในที่นี้ คือ ศาสนายุคพระศรีอาริยมตโดย ทีผู้มีบุญจะปรากฏขึ้น ท่านเชื่อว่าท่านนี่เองคือผู้มีบุญ (สรุ ธรรีณ, 2006 : 42)

กองกำลังของอาจารย์สวเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดทางราชการได้ส่งกองกำลังมาปราบปราม อาจารย์สวได้สั่งทหารออกญาจักรีแกลบลง ทำให้ทางกรยังโกรธแค้นอาจารย์สวมากขึ้น ออกญากลาโหมปางจึงทำอุบายให้สตรีที่อยู่ใกล้ชิดอาจารย์สว นำเครื่องรางของขลัง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทีอาจารย์สวเคารพบูชาไปทิ้งเสียทั้งหมด เพื่อดัดขวัญและกำลังใจของอาจารย์สว กษัตริย์นโรดมทรงตั้งค่าหัวอาจารย์สวว่า ผู้ใดทีสามารถจับตัวอาจารย์สวได้ จะได้รับรางวัลเป็นตำแหน่งเจ้าเมือง ต่อมาไม่นานอาจารย์สวได้ถูกยิงตายที่เมืองโจกุก ส่วนลูกน้องต่างพากันหลบหนีแตกฉานซ่านเซ็นไปกันคนละทิศละทาง เป็นการปิดฉากชีวิตของกบฏผู้มีบุญท่านนี้

อาจารย์สวได้รับการยกย่องเชิดชูจากอนุชนรุ่นหลังในฐานะวีรบุรุษผู้รักชาติ เห็นได้จากชื่อถนนสายหนึ่งในกรุงเสียมเรียบ บริเวณใกล้กับวัดพระพรหมรัตนทีตั้งชื่อว่า “ถนนอาจารย์สว” ปรากฏอยู่จนถึงทุกวันนี้

4.2 โปกำโบ

หลังจากอาจารย์สวได้ลุกขึ้นต่อสู้กับฝรั่งเศส และจบชีวิตลงในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1865 แล้ว ในปีต่อมา โปกำโบจึงได้รวบรวมสมัครพรรคพวกขึ้นต่อต้านฝรั่งเศสเช่นกัน หากแต่อยู่ได้ไม่ถึงปีก็ถูกกำจัดลง

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ดังกล่าวได้ให้ภาพของโปกำโบว่า เป็นผู้รู้ศิลปวิทยา มีเวทมนต์คาถา เป็นครูหมอที่มีความสามารถในการรักษาโรค เป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองกำปงสวาย (ត្បូងឃ្មុំ) มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศ เดิมท่านมีชื่อว่าปิว (ព្រី) ในภาษาเขมรแปลว่า ลูกคนเล็ก) แต่เมื่อมีใครถามชื่อท่าน ท่านมักจะลงว่า ท่านชื่อเลียะ (ស្រះ) ที่แปลว่า ปิดบัง ซ่อนเร้น เพราะท่านไม่ยากให้ใครทราบชื่อเสียงเรียงนามของท่าน หากผู้เฒ่าผู้แก่กลับเข้าใจว่า ท่านมีชื่อว่า เลียะ ที่มาจากภาษาบาลีว่า ลักษณะ (ละหุณ) (คำว่า ស្រះ กับคำว่า លុះ 在ภาษาเขมร เป็นคำพ้องเสียงกัน) แปลว่า คุณลักษณะที่ดีอันเป็นสิริมงคล ท่านอ้างตนว่าเป็นพระราชโอรสอีกพระองค์หนึ่งในพระบาทองค์จันท์

ชื่อ “โปกำโบ” เป็นชื่อใหม่ ที่ท่านใช้ในคราวรวบรวมสมัครพรรคพวกเข้าต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส และกษัตริย์นโรดม ซึ่งท่านมองว่า ราชสำนักเขมรในยุคนั้นเต็มไปด้วยความเสื่อมทราม กษัตริย์นโรดมเสพสุขอยู่ในพระราชวังโดยไม่คำนึงถึงทุกข์โศกของราษฎรปล่อยให้ฝรั่งเศสเข้ามามากดขี่ข่มเหงประชาชนเขมร

แรงขับเคลื่อนที่ทำให้โปกำโบชักชวนประชาชนให้ลุกขึ้นจับอาวุธสู้กับกษัตริย์และฝรั่งเศส คือ ความภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์อันยิ่งใหญ่ ดังข้อความ

ชโย กองกำลังโปกำโบ

ผืนแผ่นดินมรดกของบรรพชนเขมร ต้องเป็นของบรรพชนเขมรดั้งเดิม
ประเทศที่เข้ามารุกรานย่ำยีและบริวารของมันทั้งหมดจงปราศ
ถ้อยคำที่พร่ำพูดยอกจากปากของมิตรทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่เป็นถ้อยคำ
ที่ทำให้เราประจักษ์ถึงอุปนิสัยรักชาติ มาตุภูมิอย่างสูงสุด แม้จะต้องสูญเสีย
ชีวิตก็ตาม ขอเพียงให้ชาติได้คงอยู่ มีชื่อเสียงเลื่องลือไปไม่มีที่สิ้นสุดว่า
เป็นเอกอัครประเทศ มีประชากรราษฎรประกอบด้วยวีรภาพอันสูงสุด
เหมาะสมกับที่ได้สืบเชื้อสายจากเผ่าพันธุ์ที่สร้างมหาสถาปัตยกรรม
นครวัด ไว้เป็นพยานแห่งความรุ่งโรจน์โชตินาการ ประดุจดั่ง
พระจันทร์กระจ่างในวันปฐมนิ

กองกำลังประชาชนของโปกำโบ ลุกขึ้นต่อสู้กับกองทหารของราชสำนักเขมร และสามารถกู้ชัยชนะได้หลายครั้ง เช่น สามารถเอาชนะออกญาอรุณ (ออกญา) ออกญา กลาโหมปาน (ออกญา) เป็นต้น หากสุดท้ายโปกำโบต้องพ่ายแพ้ให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยกว่า กอปรกับพระบาทนโรดม กษัตริย์กัมพูชา และพระบาทศรีสวัสดิ์ พระอนุชาธิราช ได้ยกทัพมาจับโปกำโบด้วยพระองค์เอง ในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1867 ทำให้โปกำโบถูกจับกุมตัวได้ในที่สุด และถูกจับตัดหัวเสียบประจาน เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง

แม้ผู้เขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เล่มนี้ จะไม่ได้ใช้คำว่า “ผู้มีบุญ” กับโปกำโบ เหมือนกับที่ใช้กับอาจารย์สวา แต่คำว่า “เนียะเชิล” (និយា) หรือ “เนียะเจ๊ะเชิล” (និយា) ที่แปลว่า ผู้มีศิลปะ หรือผู้รู้ศิลปวิทยาคุณเวทมนตร์คาถาที่ใช้เรียกขานโปกำโบนั้น เป็นเสมือนเครื่องช่วยยืนยันยืนยันความเป็นผู้มีบุญของท่านได้เป็นอย่างดี

ความเป็นผู้รู้เวทมนตร์คาถานี้เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มมอญ - เขมร โดยเฉพาะ พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จะต้องมีความรู้ในอาคมวิเศษ การแพทย์แผนโบราณ หรือ การสีกอักษรเลขยันต์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน คำว่า “เนียะเชิล” (និយា) ที่ใช้เรียกพระภิกษุกลุ่มนี้ในอดีต ปัจจุบันใช้คำว่า “ครู” (គ្រូ) แทน (Ian Harris, 2006 : 133)

5. ปัจฉิมกาล

วรรณกรรมทำนายเป็นวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ขณะที่ประเทศกัมพูชา กำลังถูกคุกคามอย่างหนักจากประเทศฝรั่งเศส ไทย และเวียดนาม โดยเฉพาะ ในช่วงรัชกาลพระบาทนโรดม

ลักษณะสำคัญของคัมภีร์ประเภททำนาย คือ การอ้างว่าคัมภีร์ดังกล่าวเป็นคำทำนายของพระพุทธเจ้าบ้าง ของพระอินทร์จอมเทพบ้าง หรือเป็นคำทำนายของพระฤๅษีผู้ทรงฌานบ้าง เพื่อทำให้คัมภีร์ดังกล่าวกลายเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ มีการกล่าวถึงกลียุคที่ธรรมชาติและสังคมเกิดความวิปริตแปรปรวน การปรากฏกายขึ้นของ “ผู้มีบุญ” “พระบาทธรรมิก” หรือ “พระศรีอริยเมตไตรย” ที่จะมาช่วยสร้างสังคมใหม่ แก้ไขวิกฤตแห่งความวิปริต

แปรปรวนต่างๆ ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ และท้ายที่สุด คือ หนทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้ได้พบพระบาทธรรมมิกหรือพระศรีอารียเมตไตรย

แนวคิดเรื่องกลียุค พระบาทธรรมมิกราช พระศรีอารียเมตไตรยนั้น ปรากฏอยู่ใน “จักกวัตติสูตร” ในพระไตรปิฎก แต่ทว่าแนวคิดดังกล่าวจะไม่สามารถส่งอิทธิพลต่อสังคมเขมรได้เลยถ้าไม่ได้รับการเสริมแรงจากคัมภีร์สำคัญ 2 เล่ม คือ “คัมภีร์พระมัลลย” และ “คัมภีร์กัณท์ฉลองมหาชาติ” ที่ช่วยตอกย้ำแนวคิดเรื่องโลกในอุดมคติยุคพระศรีอารียไว้ เพราะเหตุที่คัมภีร์ทั้ง 2 เล่มผูกโยงเข้ากับประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

นอกจากแนวคิดสำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้ว เนื้อหาที่เป็นประวัติศาสตร์ศาสนา เช่น เรื่องการสังคายนาพระไตรปิฎก เรื่องพระนาคเสนกับพระยามิลินทร์ เป็นต้น ประวัติศาสตร์กัมพูชา รวมทั้งตำนาน และนิทานพื้นบ้านต่างๆ เช่น เรื่องพระเกตุมาลา พระโค พระแก้ว ได้ถูกหยิบยกมาเป็นวัตถุดิบในการประกอบสร้างวรรณกรรมทำนายขึ้น เพื่อใช้อ้างถึงบุคคลที่มีมาแล้ว เช่น พระเกตุมาลา พระโค พระแก้ว เป็นต้น และบุคคลที่กำลังจะมีมาถึงในอนาคต เช่น พระบาทธรรมมิก หรือพระศรีอารียเมตไตรย เป็นต้น

วรรณกรรมทำนาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นเสมือนแรงขับที่ทำให้เกิดกบฏผู้มีบุญขึ้นในกัมพูชา (ปัจจัยอื่นๆ เช่น สภาพความบีบคั้นของสังคมที่เต็มไปด้วยการกดขี่ข่มเหงที่ชนชั้นผู้ปกครองกระทำต่อผู้ถูกปกครอง ความรู้สึกชาตินิยม เป็นต้น) เพราะวรรณกรรมทำนายเป็นส่วนสำคัญในการอ้างถึงอำนาจเทวสิทธิ์ ที่จะใช้ปลุกกระดมพลองมวชนขึ้นต่อต้านอำนาจรัฐที่ไร้ซึ่งธรรมาภิบาล

แม้ปัจจุบันวรรณกรรมทำนายจะไม่ได้ปรากฏแพร่หลายเหมือนดังเช่นแต่ก่อน หากแต่ร่องรอยแนวคิดเรื่องพระบาทธรรมมิกและโลกยุคพระศรีอารียยังคงปรากฏอยู่มาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากในยุคกัมพูชาประชาธิปไตยนั้น (ค.ศ. 1975 – 1979) กองกำลังเขมรแดงได้โฆษณาชวนเชื่อไปทั่วทั้งจังหวัดตาแก้วว่า “ยุคพระศรีอารียได้มาถึงแล้ว บ้านเมืองจะเต็มไปด้วยความสุขสมบูรณ์ มีปลา มีไข่ปลา และมีลูกปลา” (พระสิริธวัช เสง, 2004 : 18 - 19)

หรือการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศกัมพูชาในปัจจุบันที่มีการอ้างว่า พระเยซูคือพระศรีอารียเมตไตรยตามคติทางพระพุทธศาสนา จนทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล

พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชาต้องออกมาวดขันดูแล (Venerable Vy Sovichea, President of Foundation Year Buddhist University Wat Damrey Sar Battambang, สัมภาษณ์)

แม้แต่พระโฆษะนันทะ ซึ่งเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ผู้นำการจาริกธรรมยาตรา ในกัมพูชา หรือพระบาทนโรดมสีหนุ อดีตรมมหากษัตริย์ ผู้เป็นพระบิดาแห่งเอกราชของชาติ ก็มีผู้กล่าวว่า ท่านทรงเป็น “พระบาทธรรมิก” อยู่เนืองๆ เช่นกัน (Venerable Vy Sovichea, President of Foundation Year Buddhist University Wat Damrey Sar Battambang, สัมภาษณ์)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การศึกษาในแนววรรณกรรมทำนายสมบูรณ์ยิ่งขึ้นควรศึกษาวรรณกรรมทำนาย ที่พบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกฎผู้มีบุญด้วย เช่น วรรณกรรมทำนายที่พบในบริเวณภาคอีสานของประเทศไทย อาทิ ตำนานเทวดาสอนโลก บันเพยากรณ์ ในลือปสุญ กาละนับมือส้วย ตำนานพระกิตพระพาน ตำนานโลกธาตุ ตำนานลายแทงกรวดแร่ ตำนานเมืองทรายฟอง ตำนานทรายฟองหนองคำแสน ตำนานพระธาตุเชิงชุม ตำนานพระธาตุพนม เป็นต้น ในเชิงเปรียบเทียบกับวรรณกรรมทำนายของกัมพูชา ที่มีอิทธิพลของพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

จรัสพันธ์ ประพันธ์วิทยา. “อารยไมตรียุวากรณมู การพยากรณ์เกี่ยวกับพระศรีอารีย.” ใน
ภาษา - จารึก ฉบับที่ 7 เนื่องในวาระเกษียณอายุราชการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.จรัสพันธ์ ประพันธ์วิทยา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

มหาวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาดก. เล่มที่ 3
ภาคที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2536.

..... พระสูตรและอรรถกถาแปล ที่นิกาย ปาฎิกวรรค. เล่มที่ 3. ภาคที่ 1.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2536.

ธีระ นุชเปี่ยม. การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองกัมพูชา. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. ตรีมูรติ อภิมหาเทพของฮินดู. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2551.

Hansen, Ruth Anne. **How to Behave : Buddhism and Modernity in Colonial Cambodia 1860-1930**. Chiang Mai : Silkworm Books, 2008.

Harris, Ian. **Cambodian Buddhism : History and Practice**. Chiang Mai : Silkworm Books, 2006.

Osborne, E. Milton. *The French Possession Indochina and Cambodia : Rule and Response (1859 – 1905)*. New York : Cornell University Press, 1969.

ក្រសួងសិក្សាធិការ. ព្យាបាលការលែប្រឈមកម្ពុជា. ភ្នំពេញ : រោងព្យាបាលប្រជាជន, 1952.

ព្រះបាទសីហនុ ព្រះមហាក្សត្រ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា : ឆ្នាំ - ៣១, ១៩៧០.

រស់ ចន្ទាបុត្រ. ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ. ឧ.ប.ព., 1998.

សម្តេចព្រះតោធិប័ជ្ជ ឡា ថៃ្លកនិចឆន៍ ហ៊ុន. ព្រះនាយ. បោះពុម្ពលើកទី 2. ឆ.ប.ក.,ឆ.ប.ប.

សិក្សាវិទ្យា, ក្រសួង. ព្យាបាលប្រទេសកម្ពុជា. ភ្នំពេញ: រោងព្យាបាលប្រទេសកម្ពុជា, 1952.

ស្នំ ចំរើន. ការពិគ្រោះ ប្រជុំក្នុងស្នំនៃវិស័យប្រៃសណីយ៍ ក្នុងសកលក្រុង 19. ភ្នំពេញ : ឧ.ប.ក., 2515.

_____. អាចារ្យស្វា ប្រមត្តិកម្មនៃចិន្តាបុរសម្តែរ ក្នុងសកលក្សានិ 19. ភ្នំពេញ : ឯ.ប.ព., 1968 .

សំខ. ម៉ាត់សាខ. តួសំខត្តិសាស្ត្រសំខត្តិសាស្ត្រ...តួសំខត្តិសាស្ត្រសំខត្តិសាស្ត្រ. ម.ប.ត., 1973.

មោច មណីវិចិត្ត. ព្រះបាទប្រាជ្ញា. បោះពុម្ពលើកទី 2. Taipei: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, 1995.

សំខាសាស្ត្រ

Venerable Vy Sovichea. President of Foundation Year Buddhist University Wat Damrey Sar Battambang. សំខាសាស្ត្រ 11 មីនាគម 2556.